

Decentralisatie en de wil tot verschil

Hollands Spoor debat 10 april 2014

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid / Strategieeraad Rijksbreed

Lezingen van:

Jacques Wallage - Voorzitter Raad voor het openbaar bestuur

Annemarie Jorritsma - Burgemeester gemeente Almere

Kim Putters - Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau

Debat onder leiding van:

Krijn van Beek - Voorzitter Strategieeraad Rijksbreed

Hoe gaan we proberen verschillen in de praktijk te accepteren? Hoe zorgen we ervoor dat na de decentralisatie we niet méér overheid maar juist minder overheid hebben. En, hoe leiden we de transitie in goede banen?

Het debat tussen verschillende bestuurders, beleidsmakers en deskundigen wordt ingeleid door lezingen van Jacques Wallage, Annemarie Jorritsma en Kim Putters.

Jacques Wallage trapt af met een lezing over decentralisatie op het niveau van de Rijksoverheid. Wat betekenen de veranderende verhoudingen in de praktijk? Het overdragen van publieke taken aan de samenleving vraagt volgens hem om een eerlijke discussie over verwachtingen rond verantwoordelijkheden en financiële stromen. Als voorbeeld noemt hij het proces rond de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). In dit traject hebben allerlei aanpassingsvragen zeer lang gespeeld en staat het debat over de zogenoemde systeemverantwoordelijkheid te ver af van de concrete vragen en de dagelijkse (lokale) problemen. Voor de decentralisatie in het algemeen geldt volgens hem dat veranderingen in geldstromen op een hoger niveau niet vanzelfsprekend het juiste effect hebben op de noodzakelijke herinrichting op buurt- en wijkniveau. Provincies en gemeenten moeten in de overgangsfase moeilijke vragen hierover durven stellen.

Annemarie Jorritsma stelt in haar toespraak dat de decentralisaties een forse uitbreiding van de taken en verantwoordelijkheden van de gemeente zijn. Deze veranderingen kunnen tot betere efficiëntie leiden. Per gemeente zullen er echter verschillen in de uitvoering ontstaan. Gemeenten moeten meer samenwerken en ruimte krijgen om te kiezen. Met het oog op verdere bezuinigingen moeten zij weten hoeveel financiële ruimte er is. Jorritsma accepteert de verschillen per gemeente en juicht maatwerk en samenwerking toe. Volgens haar is er voldoende kennis en kwaliteit aanwezig. Een volgende stap zou zijn: meer financiële autonomie voor gemeenten en daarmee een sterkere lokale democratie.

Kim Putters spreekt over decentralisatie en de 'heruitvinding van de staat' aan de hand de betekenis van de 'verzorgingsstad', de participatiesamenleving en de lokale democratie. Hij presenteert de meest recente trends en gegevens met betrekking tot kwetsbare groepen, (jeugd-)zorg en de arbeidsmarkt in relatie tot de nieuwe participatiesamenleving, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Dilemma's, met name rond 'beleidsvrijheid', spelen een rol in de heruitvinding van de systeemverantwoordelijkheid van de Rijksoverheid. Bovendien zijn er volgens hem nieuwe allianties nodig op wijk- en buurniveau, maar tussen professionele en informele activiteiten in netwerken. Ervaringskennis, professionele kennis en wetenschappelijke kennis zijn belangrijk, evenals het gebruik van open data en social media.

Dagvoorzitter Krijn van Beek legt voor het debat de vraag in het midden welke concrete hobbels er zijn, wat er beter kan in het proces en hoe dit vormgegeven kan worden. Immers, er is besloten voor decentralisatie omdat dit moet leiden tot betere resultaten en lagere kosten.

In de discussie met de aanwezigen komen verschillende zaken naar voren:

- Systeemverantwoordelijkheid: Er is een nieuw sturingsconcept nodig. Het gaat niet alleen om houding maar om andere methodes en monitoring. In de afspraken die hierover gemaakt worden moet men realistisch zijn want de zorgen zijn groot.
- Functioneren van het Rijk: De burger heeft een overheid nodig die deze veranderingen vraagt. Het huidige systeem is voor alle partijen een belemmering. De bestuursfunctie moet herijkt worden en er is debat nodig over de rol van het Rijk. Bestuurslagen moeten elkaar serieus nemen en er moet nagedacht worden over de grotere verantwoordelijkheid bij de gemeenten.
- Differentiatie in aanpak: Keuzemogelijkheid voor gemeenten en burgers vraagt om minder bureaucratie. Bovendien is de organisatie hiervan niet slechts een bestuurlijke kwestie. Op een reeks van terreinen zijn nu al verschillen zichtbaar.
- Differentiatie per gemeente: Het Rijk moet zicht hebben op de verschillen en ze niet als dilemma's zien. Gemeenten kunnen samenwerken, de kleinere gemeenten zouden zich geen zorgen moeten maken over de samenwerking met de grotere.
- Burgerbetrokkenheid: Hetgeen tot verbetering leidt, moet geoperationaliseerd worden door burgers en zij moeten kunnen kiezen.
- De kosten van verandering: Hiervoor is openheid en eerlijkheid belangrijk, vooral in het licht van de bezuinigingen. Een andere verdeling en toedeling moet uit te leggen zijn.
- Kennis: Iedere decentralisatie is anders en er zit een zekere mate van onvoorspelbaarheid in het proces. Er zijn goede voorbeelden en daar kunnen we van leren. Er ontstaat veel kennis over wat wél en niet effectief is en dit moet benut worden. Ook moet de vinger aan de pols worden gehouden vanuit de politiek.
- Betrokkenheid instellingen: Sommige organisaties of gemeenten zijn zeer vooruitstrevend maar anderen zitten nog met de hakken in het zand. Om deze mee te krijgen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg en huisvesting, is investering nodig.